Opgave 3 De emoties tussen ons

13 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Ekmans emotiekaartjes volgens de ANT onderdeel zijn van een handelingsprogramma: handelingen zijn verspreid over meerdere actoren in een netwerk, waaronder niet-menselijke actoren als de emotiekaartjes 1
- een uitleg dat Ekmans emotiekaartjes volgens de ANT laten zien dat de grens tussen levend en niet-levend is vervaagd: levende dingen zijn verbonden met niet-levende dingen, zoals wanneer het handelen van de levende proefpersonen is verbonden met de niet-levende emotiekaartjes 1
- een uitleg dat Latours ANT kritisch staat tegenover Ekmans essentialistische benadering, waarbij wordt ingegaan op de emotiekaartjes als onderdeel van een handelingsprogramma, die laten zien dat de grens tussen levend en niet-levend is vervaagd: volgens Latour moeten we de wereld niet begrijpen vanuit essentiële/onveranderlijke eigenschappen, zoals Ekman wil, maar vanuit datgene wat in handelingsprogramma's door zowel levende als niet-levende zaken in werking/beweging wordt gezet 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Latour kunnen niet-levende actoren, zoals emotiekaartjes of Berlijnse sleutels, deel zijn van een handelingsprogramma, omdat ze handelingen mede tot stand brengen. Ekmans emotiekaartjes bevatten vooraf vastgestelde emoties waaruit de proefpersonen kunnen kiezen. Handelingen – zoals de koppeling tussen foto's en emoties – komen dan ook tot stand door het samenspel van proefpersoon, onderzoeker, foto's en emotiekaartjes. 1
- Ekmans emotiekaartjes zouden volgens Latour laten zien dat niet-levende zaken niet zo passief zijn en mensen niet zo autonoom zijn in hun handelen als vaak wordt gedacht. De grens tussen levende wezens die handelen en niet-levende wezens die passief zijn, vervaagt hiermee. 1
- Latours actor-netwerktheorie staat kritisch tegenover Ekmans essentialistische benadering, omdat Latour zaken wil begrijpen vanuit hun actorschap en niet vanuit hun essentie. Volgens de ANT komt een handeling tot stand door het samenspel van verschillende levende en niet-levende actoren, zoals in het handelingsprogramma waar mensen en emotiekaartjes deel van uitmaken. We moeten volgens Latour niet op zoek naar het wezen of de essentie van de mens, omdat we daarmee de mens als entiteit versmallen. Latour probeert juist open te staan voor de talloze manieren waarop entiteiten in verbinding met andere entiteiten bestaan en in werking zijn. 1

Vraag	Antwoord	Scores

14 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat Ekmans werkwijze volgens Popper pseudowetenschappelijk zou zijn, omdat die niet getuigt van zoeken naar falsificatie/weerlegging 1
- een uitleg van de kritiek van Kuhn op Poppers falsificatiecriterium met het begrip paradigma: wetenschappelijke gemeenschappen werken vanuit een wetenschappelijk denkpatroon (paradigma) dat niet/moeilijk vatbaar is voor weerlegging 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Popper zou Ekmans werkwijze zien als pseudowetenschappelijk, omdat Ekman niet openstaat voor weerlegging van zijn theorie, terwijl wetenschappelijke theorieën wel moeten openstaan voor weerlegging. Als proefpersonen die niet eerder contact hadden met westerse mensen vaker afwijkende emotiekaartjes kiezen of helemaal geen emoties op de foto's zien, dan leidt dit bij Ekman nog steeds tot de conclusie dat er universele basisemoties zijn. Ekman zocht daarbij niet naar falsificatie van zijn theorie. Welke keuze er ook werd gemaakt, hij bleef uitgaan van de hypothese dat verschillende uitingen dezelfde basisemoties laten zien. 1
- Volgens Kuhn werkt Poppers falsificatie in de praktijk niet. Wetenschappers denken volgens Kuhn vanuit bepaalde wetenschappelijke denkpatronen en opvattingen (paradigma's). In de wetenschap wordt gepoogd om deze paradigma's te bevestigen en te verfijnen, terwijl weerleggingen vanwege het paradigmatische denkkader niet als weerlegging worden gezien. 1

15 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat ontologische metaforen volgens Lakoff en Johnson niet-fysieke zaken als fysieke entiteiten beschouwen, waarbij wordt ingegaan op een voorbeeld van een ontologische metafoor voor een emotie.

voorbeeld van een goed antwoord:
Ontologische metaforen zijn metaforen die niet-stoffelijke zaken zoals onze geest of emoties vergelijken met materiële dingen. We gebruiken bijvoorbeeld een ontologische metafoor als we boosheid vergelijken met een bom: 'hij ontplofte van woede'. Of als we vreugde vergelijken met de zon: 'zij straalde van plezier'.

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg van de dubbelzinnige verhouding van mensen tot hun eigen lichaam, met het voorbeeld van het onderzoek naar het vormen van gezichtsuitdrukkingen: mensen kunnen hun lichaam als instrument gebruiken/inzetten door te bewegen volgens de instructie (lichaam hebben), maar tonen zich ook lichamelijke wezens wanneer de gevormde gezichtsuitdrukkingen tot ervaringen leiden.

voorbeeld van een goed antwoord:
Mensen hebben een dubbelzinnige verhouding tot hun eigen lichaam. Enerzijds hebben mensen controle over hun lichaam en kunnen dit min of meer bewust aansturen: mensen hebben een lichaam. Dit is te zien in het bewust vormen van gezichtsuitdrukkingen door proefpersonen in het onderzoek. Anderzijds zijn mensen lichamelijke wezens: wij zijn ons lichaam en ons lichaam is een centrum van gewaarwordingen. Dit is terug te zien wanneer de gevormde gezichtsuitdrukkingen samen blijken te gaan met emoties.

17 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat de gezichtsuitdrukking van iemand die een walgend gezicht trekt als er iets ongepasts wordt gezegd volgens Plessner om een andere reden typisch menselijk is dan lachen: het is typisch menselijk om symbolisch/als gebaar een walgend gezicht te trekken om iets tot uitdrukking te brengen, terwijl bij lachen zo'n symbolische reactie onmogelijk is / terwijl iemand bij lachen vervalt in een uitbarsting van het lichaam.

voorbeeld van een goed antwoord:
Het is volgens Plessner typisch menselijk om ons symbolisch uit te drukken. Dit doen we bijvoorbeeld als we een walgend gezicht trekken als iemand iets ongepasts zegt en daarmee uitdrukking willen geven aan ons gevoel. Zo kunnen mensen hun gedachten en gevoelens delen, wat de mogelijkheid biedt om erover van gedachten te wisselen. Ook lachen is volgens Plessner typisch menselijk, maar lachen wordt niet symbolisch uitgedrukt. Het is juist het tekortschieten van symbolische uitdrukking, wat alleen mogelijk is voor wezens die in principe die symboliek wel tot hun beschikking hebben. Lachen heeft dus betekenis en is typisch menselijk, maar wel op een andere manier dan de gezichtsuitdrukking van iemand die een walgend gezicht trekt als er iets ongepasts wordt gezegd.

Vraag	Antwoord	Scores

18 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat een opvatting over emoties vanuit de stroming belichaamd denken (*embodied cognition*) zou kunnen aansluiten bij het MINE-model: een emotie is iets mentaals dat verweven is met lichamelijke activiteit (M) / de emotie is lichamelijk (IN) / emoties hebben vanuit het lichaam vaste eigenschappen (E).

voorbeeld van een goed antwoord:
Vanuit de stroming belichaamd denken kunnen emoties, zoals de genoemde emoties trots en blijdschap, net als in het MINE-model steeds dezelfde eigenschappen hebben. Omdat alle mensen min of meer hetzelfde lichaam hebben, ligt het voor de hand dat de emoties die we ervaren vanuit onze gelijke lichamelijkheid steeds dezelfde eigenschappen hebben. Deze vaste eigenschappen vanuit het lichaam sluiten aan bij de E van het MINE-model.

19 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- een weergave wat denken is volgens het enactivisme: denken is de dynamische/lichamelijke interactie in en met de omgeving 1
- een uitleg in welk opzicht een enactivistische opvatting over emoties zou kunnen aansluiten bij het OURS-model: het enactivisme zou emoties kunnen opvatten als activiteit in/met de omgeving, wat aansluit bij de opvatting dat emoties bestaan buiten de persoon (OUT) / dat emoties relationeel (R) zijn / dat emoties situationeel (S) zijn. 1

voorbeeld van een goed antwoord:
- Volgens het enactivisme is denken een lichamelijke activiteit in en met de omgeving. 1
- Het enactivisme benadrukt dat het menselijke denken en bewustzijn voortkomen uit activiteiten van de mens in en met de omgeving. Enactivisten zouden een emotie waarschijnlijk opvatten als een handeling in een omgeving. Dit sluit aan bij het OURS-model, waarin wordt uitgegaan van emoties als situationele handelingen (S). 1

20 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een argument voor de opvatting van Mesquita dat westerlingen hun MINE-model van emoties zouden moeten aanvullen met het OURS-model, zodat zij hun eigen emoties beter begrijpen, met:
- het begrip medewereld volgens existentialisten: expressies van anderen geven onze ervaringen mede vorm 1
- de voorbeelden van trots en schaamte 1

voorbeeld van een goed antwoord:
Vanuit een MINE-model van emoties wordt het gevoel van trots door de Amerikanen opgevat als iets onveranderlijks en innerlijks. Het OURS-model van emoties belicht het feit dat emoties als trots en schaamte ook het resultaat zijn van vorming door de medewereld: een sociaal-cultureel gevormde gedraging die maatschappelijk gewaardeerd wordt. En die medewereld vormt vervolgens ook de (emotionele) ervaringen van individuen.
Bij de Minangkabau wordt schaamte opgevat als een gewaardeerde sociale gedraging, wat haaks staat op de Amerikaanse emotie van trots. Vanuit het OURS-model kan dus voor westerse mensen meer aandacht komen voor het inzicht dat ook hun eigen emoties relationeel en situationeel zijn en niet een innerlijk gevoel dat voor iedereen gelijk is. 2

21 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- een weergave van het verschil in opvoeding tussen jongens en meisjes in het omgaan met angst voor verlatenheid volgens De Beauvoir: het zoeken van bevestiging wordt bij jongens afgeremd en bij meisjes gestimuleerd 1
- een argument met dit verschil of het OURS-model kan helpen om verschillende genders beter te begrijpen 1

voorbeeld van een goed antwoord:
- De Beauvoir beschrijft hoe angst voor verlatenheid bij jongens en meisjes anders werd benaderd, waarbij meisjes werden bevestigd in hun angst terwijl het tonen van angst bij jongens juist werd afgeremd. Zij werden gestimuleerd om onafhankelijk te zijn. 1
- Ik denk dat het OURS-model kan helpen om emoties – zoals angstgevoelens – van mensen van verschillende genders beter te begrijpen. Wanneer je vasthoudt aan het idee dat emoties door iedereen innerlijk hetzelfde ervaren worden, wordt het onmogelijk om verschillen in gedrag tussen mensen van verschillende genders te duiden. En die verschillen zie ik terug in mijn omgeving, bijvoorbeeld als jongens/mannen meer stoer gedrag vertonen dan meisjes/vrouwen. Dit is misschien een reactie op gevoelens van angst, waarbij stoerheid is gestimuleerd in de opvoeding. Door emoties te zien als situationeel en relationeel kun je gaan begrijpen hoe er op gevoelens van jongens en meisjes maatschappelijk verschillend wordt gereageerd en hoe dit zich vertaalt in verschillende emoties en gedrag. Dus het OURS-model lijkt me erg nuttig om de brug naar mensen van een ander gender te slaan. 1

of

- Ik denk niet dat het van belang is om emoties meer te bekijken vanuit het OURS-model om emoties van verschillende genders beter te begrijpen. Misschien heeft De Beauvoir gelijk als ze zegt dat er bij jongens en meisjes verschillend wordt gereageerd op angst, maar dat verandert volgens mij niets aan de innerlijke ervaring van die angst. Meisjes/vrouwen komen volgens De Beauvoir openlijker voor hun angsten uit, terwijl jongens/mannen die angstgevoelens proberen weg te drukken. Ik denk dat zij gelijk heeft dat mensen van verschillende genders hun emoties anders leren uiten, maar dat verandert niets aan bijvoorbeeld het onderliggende gevoel van angst. Ik zie emoties dus als MINE. Juist het besef dat de innerlijke emoties van angst hetzelfde zijn bij ons allemaal, helpt om elkaar te begrijpen: het besef dat mensen die geen angst tonen zich net zo angstig kunnen voelen. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens.
Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 22 mei te accorderen.

Ook na 22 mei kunt u nog tot en met 10 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

Tweede tijdvak
Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

tekst 1, 2	Roland van der Vorst, De toekomst is eindeloos. Een open blik op digitalisering, 2023
tekst 3	Homo Movens, redactie Edwin Koster en Ivo van Hilvoorde, 2024
tekst 4	Nxtoffice, Van startblok tot podium: Lieke Klaver over dromen, doelen en doorzetten, https://www.nxtoffice.nl/actueel/exclusief-interview-met-lieke-klaver, 2024
afbeelding	Batja Mesquita, De emoties tussen ons. Hoe cultuur onze emoties bepaalt, 2024